

***A LOVASKULTÚRA ÖRÖKSÉGEI ÉS A LOVASTURIZMUS
JÖVŐKÉPEI – A KASSAI-FÉLE LOVASÍJÁSZ MÓDSZER,
MINT HUNGARIKUM***

***THE HERITAGE OF EQUESTRIAN CULTURE AND THE
FUTURE OF EQUESTRIAN TOURISM – THE
HORSEARCHERY METHOD OF KASSAI AS A HUNGARICUM***

SÁNDLI ZITA – CSEGŐDI TIBOR LÁSZLÓ

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Szent István Egyetem, Gödöllő
zsandli94@gmail.com, csegodi.tibor.laszlo@gtk.szie.hu

Absztrakt

Hazánkban a lovas turizmust érintő 1990-es évekbeli növekedést 2008-tól jelentős visszaesés követte, amely a mai napig tart. Így először a lovas szolgáltatók nehéz helyzetének okait kutattuk, részben Vér Imre elismert oktatóval, túravezetővel beszélgetve, de a vonatkozó jogi szabályozás alapján is. Az MLTSZ 2015-ös statisztikája alapján vizsgáltuk a szolgáltatók régiónkénti eloszlását és a hagyományos magyar lófajták részvételét a szolgáltatásokban, majd feltérképeztük a lovas turizmus helyzetének javítási lehetőségeit is. A hagyományok közül lovas hungarikumunkat emeltük ki: Kassai Lajos munkásságának köszönhetően hazánk elismert a nemzetközi lovas íjászok körében. A nemzeti programok tekintetében az Új Széchenyi Tervet és a Bejárható Magyarország Programot tanulmányoztuk. Előbbi vezető szerepet szán a lovas turizmusnak, utóbbi bevonja a lovas oktatást az iskolai órarendbe. Eredményként azt kaptuk, hogy a lovaglás népszerűsítésében nagy szerepet játszhatnak a hagyományok, de a gyermekek iskolai oktatásával is tömegek érhetők el.

Kulcsszavak: örökségvédelem, helyzetkép, Kassai Lajos, oktatás

JEL besorolás: L83, Z32

Bevezetés

Bizonyára senkinek sem ismeretlen az a kifejezés, hogy a „magyar lovas nemzet”. Csak végig kell néznünk történelmünkön és megbizonyosodhatunk róla, hogy ez kicsit sem túlzás. Bármelyik korszakot is vesszük, észrevehetjük a ló meghatározó szerepét, részvételét az emberek mindennapjaiban. Napjainkra a lakosság kapcsolata a lovakkal, lovaglással, egészen megváltozott. Az embereknek már csak kis hányada lovagol vagy űzi valamelyik lovassportot, még kisebb része tart lovat. Jelen kutatás arra keresi a választ, hogy visszanyerheti-e a lovaglás – mint sport vagy, mint szabadidős tevékenység – kiemelkedő helyét az emberek életében? Hogyan lehet ápolni, fejleszteni lovas hagyományainkat úgy, hogy azok megállják a helyüket a 21. században, akár az országhatáron átvélve is? Segíthetnek-e, javíthatnak-e a lovasturizmus ágazat helyzetén nemzeti értéként és hungarikumként elismert örökségeink?

Anyag és módszer

A dolgozat nagyobb részben szekunder, kisebb részben primer kutatási módszereken alapul.

Szekunder forrásként egyrészt a Magyar Lovas Kör és a Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség honlapján talált információk szolgáltak. A lovasturizmussal kapcsolatban a Magyar Turizmus Zrt honlapján, a Turizmus Bulletin elektronikus adattárában található adatokra támaszkodik az esszé. Szükséges volt továbbá az Új Széchenyi Terv és a Bejárható Magyarország Program áttekintése, melyek kiemelik a lovasturizmus szerepének és fejlesztésének növelését.

A kutatás legfontosabb primer forrása Vér Imre, nyugalmazott alezredes, lovasoktatóval készített mélyinterjú volt. Az alezredes az ország egyik – ha nem a legtapasztaltabb – túralovasa. Számtalan túraveető oktatását, vizsgáztatását végezte az elmúlt évtizedekben és végzi a mai napig is. A Testnevelési Egyetem Lovaskultúra Szakcsoportban tanít a lovaskultúra oktató szakon. A Magyar Arablótenyésztők Egyesületének alapítója, tiszteletbeli tagja. A Magyar Lovas Kör alapítója, alelnöke. Több lovaglással, leginkább túralovaglással foglalkozó könyv és számtalan cikk szerzője. Az alezredes nem pusztán interjú útján, hanem Lovasturizmus és lovas-táborok című könyvével is segítette a munkát.

Eredmények

A ló már történelmünk kezdetén meghatározó szerepet játszott. Honfoglaló őseink lóháton érkeztek a Kárpát-medencébe. Könnyűlovassal harcmódorukkal később rettegésben tartották az öreg kontinens népeit, ekkor terjedt az az imádság is, hogy „a magyarok nyilaitól ments meg Uram minket”. A portyázások, kalandozások befejeződése után a ló a mezőgazdasági munkában segítette az embert. A 13-14. században hazánkban készítették el a világ első lovaskocsiját, innen terjedt fokozatosan Európában, Angliában majd az Egyesült Államokban. A magyar huszár az egész világon ismert fogalom volt. A huszárság hőskorát a 16-17. században, a török elleni harcok idején élte. Tovább növelték hírnevüket a hétéves háború, majd a napóleoni hadjáratok idején. Kiemelkedő bátorságukat mutatták meg az 1848-49-es szabadságharc csatáiban is. A 17-18. századi nyugat-európai uralkodók körében igen nagy megbecsülésnek örvendtek a magyar lovasok, hiszen velük szerveztették meg saját könnyűlovasságukat. Úgy gondolták, így sikerülhet átvenni a magyar lovas szellemiséget. (Bevilaqua-Borsody, 1930) A huszárság az I. és a II. világháborúban is hőiesen küzdött. Megbecsült tagjai voltak a társadalomnak a ménesekre vigyázó csikósok is. Napjainkban ügyességüknek és okos lovaiknak köszönhetően kedvelt látványosság hortobágyi bemutatójuk, melynek keretében egyedülálló a lovak ültetése, fektetése és a Pusztai ötöst sem láthatja más vidéken a látogató. A 18-19. századi magyar főurak számára a vadász lovaglás nemcsak a szabadidő eltöltéséről szólt, hanem fontos társasági eseménnyé is vált. A korszerű falkavadászatot báró Wesselényi Miklós és gróf Széchenyi István szervezte meg. Emellett a grófnak köszönhető, hogy hazánkban is elterjedt a lóversenyzés. A katonaság számára pedig kitűnő gyakorlási lehetőséget nyújtottak ezek a vadászatok, hiszen itt kipróbálhatták a lovakat, valamint felmérhették a fiatal tisztek tudását. Erzsébet királynénak hála, a hölgyeknek sem kellett lemondania a lovaglás és a vadász lovaglás nyújtotta élményről, a 19. század elején ő volt az, aki meghonosította hazánkban a féloldalas dávalovaglást. Méneseink messze földön híresek, lovas körökben mindenki tudja, hogy a Bugaci Ménes, a Mezőhegyesi Állami Ménes vagy a Bábolnai Nemzeti Ménesbirtok – csak, hogy párat említsek – egyet jelentenek a minőséggel. A világ legfontosabb eseményeinek, versenyének főszereplői a magyar paripák, például bábolnai tenyésztésű volt a legendás versenyló, Imperial is. A lovak mellett szakembereink is öregbítették és öregbítik a mai napig az ország hírnevét nemzetközi szinten. Az Egyesült Államokban kulcsszerepük volt a lovassport fejlesztésében, Némethy Bertalan pedig a világ legjobb lovasedzője címet is elnyerte. A military ágban pedig Endrődy Ágoston alakja kiemelkedő, akinek

könyve az ágazat alapművének számít. Napjainkban leginkább a fogathajtás sikereinek köszönhetően ismeri a világ a magyar sportolókat. (Maksa, 2015)

Lovas turizmus múltja és jelene

Színes, hagyományokban és sikerekben gazdag lovas történelmünkől fakadóan Magyarországnak vezető hatalomnak kellene lennie a lótenyésztésben, a lakosság jelentős részének lovagolnia kellene és a turizmus ágazatai között a lovasturizmusnak kellene lennie az egyik húzó ágnak.

A lovasturizmus kialakulása Magyarországon az 1960-as évekre tehető. Nyugat-Európában főleg a német nyelvterületeken élő lakosság körében jelentkezik az igény, hogy a lovat ne csak versenysportra használják, hanem a szabadidő aktív eltöltésére is. Ehhez a tevékenységhez idővel Magyarország vált a fő, kedvelt célállomássá. Okként említhető a nagy állami gazdaságok megléte, hiszen így az ország szabadon átlovagolható volt anélkül, hogy bárki megzavarta volna a turistákat. Mindössze a természetvédelmi területek határait kellett tiszteletben tartaniuk. Nyugat-Európában viszont a magánbirtokok léte miatt nem volt lehetőség nagyobb távolságok zavartalan megtételére. Emellett területi adottságaink is adottak egy-egy élvezetes túra megtételére, hiszen a különböző felszíni formáknak köszönhetően nem egyhangú vidék fogadja a látogatót.

A fellendülés időszaka az 1980-as évek közepéig tartott. Ekkoriban egyre több lovarda nyílt, hiszen semmiféle előképzettségre sem volt szükség az alapításhoz. Elegendőnek tűnt, ha az illető rendelkezett sportszerkölcsonzói engedéllyel – ezt sokan ki is használták a gyors vagyonszerzés reményében. Ezek a lovardák kezdetben a nyugati határhoz közel eső területeken jöttek létre, így könnyen kiszolgálva a külföldi vendégek igényeit, akik volt, hogy meg is vásárolták a hazai lovakat. Majd a folyamat áttért a Duna-Tisza-közébe, ahol rájöttek, hogy olyan szállást kell biztosítani a vendégeknek, ahol mind a lovasnak, mind a lónak teljes ellátást és pihenési lehetőséget tudnak biztosítani. Így nem volt szükség felesleges utazásokra a kirándulóléte és a szálláshely között. A hálózat kiépülése után nagy népszerűségnek örvendett, az egész szezon alatt nagy forgalmat bonyolított. Lovardák nyíltak Visegrádon, Pomázon és Dunakeszin, amelyek így a hazai célközönséget is ki tudták szolgálni. Dunakeszi Alag nevű részén diplomataistálló működött, itt a hazánkban szolgáló külföldi diplomaták kapcsolódhattak ki szabadidejükben, a képzett lovászok csak velük törődtek. Később nemcsak a Dunakanyarban, de Sümeg környékén, a Balaton-felvidéken is alakultak lovardák, erre a környékre vadászlovaglást is szerveztek a tapasztalt, biztonsággal lovagoló vendégeknek.

Idővel aztán több volt a lovarda, mint a szakképzett lovasember, így nem tudtak olyan minőséget biztosítani vendégeknek, mint amelyet azok elvártak volna. Ennek hatására a külföldi, jól fizető lovasok kezdtek elmaradni. A privatizáció után az állami területek magánkézre kerültek, ahogy az állami ménesek jelentős része is. Az új tulajdonosok gyakran nem engedték a turisták áthaladását a birtokon, ami tovább csökkentette a vendégek számát. A lovardák elkezdtek tönkremenni, hiszen hiányzott mind a szakszerű, megfelelő felszerelés, mind a szakember. Emellett megváltozott az emberek attitűdje is. Életvitelük egyre jobban felgyorsult, ezáltal egyre kisebb volt az igény a lovaglásra.

A hanyatlás mérséklésére és a versenyképesség fenntartására 1998-ban megalakult a Magyar Lovasturisztikai Szövetség. Ők vezették be a patkós minősítést, mely hasonló a vendéglátásban használt csillagokhoz. Azonban az életmód, életvitel további gyorsulása miatt egyre kisebb lett a hazai kereslet a lovaglás iránt. (Vér, 2014) Egy 2005-ben készült felmérésből – mely a magyar lakosság aktív turizmussal kapcsolatos preferenciáit és tevékenységeik intenzitását vizsgálta – az derült ki, hogy a válaszadók közül az átlagnál magasabb jövedelmet bevallók 7,7%-a úzi rendszeresen a lovassportok valamelyikét. Ebből arra lehet következtetni, hogy a kereslet csökkenésébe az árak növekedése is közrejátszik. Ugyanebből a felmérésből derült ki az is, hogy a lovaglás azok között az aktív tevékenységek között van (golf, vadászat, síelés), amelyeket szeretnek „elit sportnak” titulálni és, amelyeket többségében nem szoktak kipróbálni utazásaik során a látogatók. Mindezt az érdeklődés hiányával is lehet magyarázni, másfelől sokaknál anyagi okai is lehetnek, hogy még sosem próbálták a lovas sportokat, hiszen ezekhez speciális felszerelés szükséges. (Vizi, 2005)

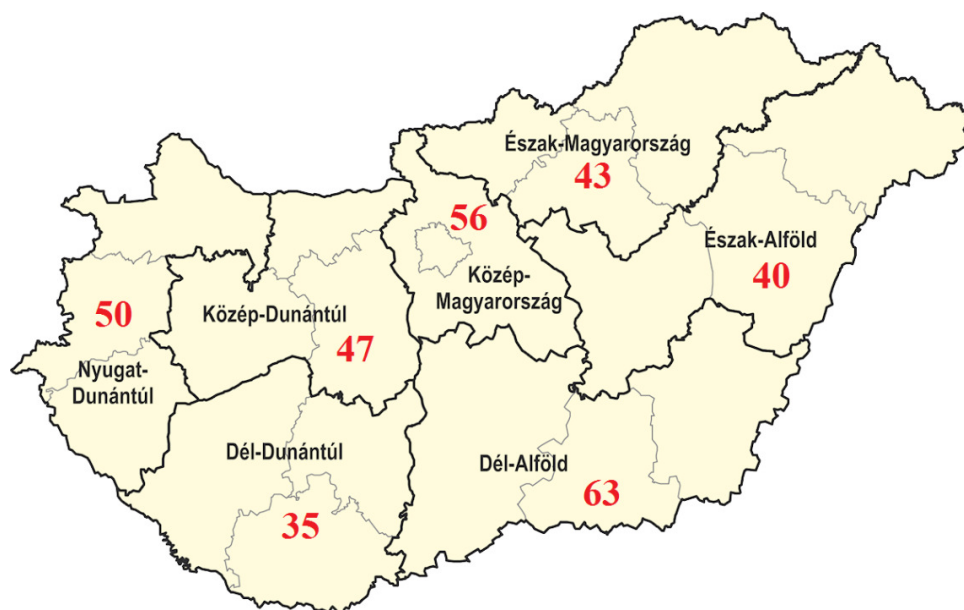
A 2000-es évek első évtizedében egyre inkább jogszabályok útján rendezték a lovas szolgáltatók tevékenységét. A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény szerint lovas szolgáltató tevékenység, amikor a szolgáltató *„üzletszerű gazdasági tevékenység keretében ló igénybevételével nyújt szabadidős, terápiás vagy oktatási célú szolgáltatást”*. Aki az említett tevékenységek közül bármelyiket is végezni kívánja, annak szándékát be kell jelentenie a kereskedelmi hatóságnak. A törvény korlátozza, hogy melyik vállalkozás foglalkozhat *„más személy lovagoltatásával járó tevékenységgel”*: adott személynek külön jogszabályban meghatározott szakképesítéssel kell rendelkeznie, nem lehet köztartozása és nem állhat állategészségügyi vagy állattartási vétség miatt eltiltás hatálya alatt. Végül meghatározza a turizmusért felelős miniszter feladatkörét, ilyen például nyilvántartásra vonatkozó eljárás szabályozása vagy adott esetben a kötelezettségeket be nem tartókra vonatkozó jogkövetkezmények meghatározása.

A 14/2008. (XII. 20.) ÖM rendelet már kifejezetten a lovas szolgáltatókra vonatkozik. Ebben definiálták a különféle lovas szolgáltatókat, külön hangsúlyt fektetve a terápiás szolgáltatásra. A jogszabály előírja, hogy mit és hogyan kell bejelenteni a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalnak, például a telephely minden adatát, a folytatni kívánt tevékenységet, a felelős személy adatait és szakképesítését, valamint a lóútlevelemmel rendelkező lovak adatait. Tisztázott az is, hogy mikor tilthatja meg a Hivatal a szolgáltató működését – például, ha nem rendelkezik bizonyos feltételekkel, és azokat határidőn belül nem pótolja vagy, ha a *„biztonsági előírások megsértésével folytatja tevékenységét”*. A rendelet szabályozza, kik ellenőrizhetik a vállalkozót, és meghatározzák a lovakkal szembeni követelményeket – kiemelt figyelemmel a lovasterápiára –, valamint az istállók, telephelyek felszereltségét is. A jogszabály igen körültekintő, így a szolgáltatók részéről a minőség elméletileg garantált. Másfelől ez a legapróbb dolgokra is kiterjedő részletesség, szigor is lehet az oka annak, hogy több lovardát is be kellett zárni.

A harmadik jogszabály, melyben számottevő szabályozásokat találunk a lovasokkal kapcsolatban, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény. Ebben korlátozták a szabadon lovagolható területeket: *„nem állami vagy helyi önkormányzati tulajdonú erdőben”* csak a kijelölt helyen szabad lovagolni. Az erdőn belül lovas sportverseny rendezéséhez az erdőgazdálkodó engedélyre van szükség. Viszont a törvény az erdőgazdálkodó kötelezettségeit is megszabja, aki minden kijelölt úttal kapcsolatos korlátozást köteles bejelenteni. A területek bejárhatóságát érintő korlátozásokkal kapcsolatban az interjúalany véleménye megoszlik. Pozitívum, hogy hiába van egy terület magánkézen, mégsem tiltathatják meg a tulajdonos a turistáknak az áthaladást. Másfelől a törvény kötelezi a lovas is, hogy bizonyos területeken nem közlekedhet szabadon, ezzel korlátozva mozgásterét.

Statisztikai áttekintés

Annak ellenére, hogy az elmúlt években, évtizedekben sok lovardának, lovas iskolának be kellett zárnia kapuit, kínálatból nincs hiány. A Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség adatai szerint Magyarországon 2015-ben 334 lovas szolgáltató közül választhattak az érdeklődők (1. ábra).

1. ábra: A lovas szolgáltatók régiónkénti eloszlása 2015-ben

Forrás: számadatok: Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség, 2015; térkép: Központi Statisztikai Hivatal

A statisztika szerint a legtöbb szolgáltatóval a dél-alföldi régió rendelkezik, ennek oka valószínűleg a korai szolgáltató hálózat kiépítése és ebben a régióban működik a bugaci és a mezőhegyesi ménés. A nyugat-dunántúli régióban kimutatott magas szám is érthető, hiszen a lovasturizmus kialakulásának kezdetekor legelőször itt jöttek létre szolgáltatók, a német és osztrák vendégek fogadása miatt. A közép-magyarországi területen is érthető, hogy nagyobb a szolgáltatók mennyisége, hiszen a terület gazdaságilag fejlett és a fővárosba és környékére is szívesen települtek lovardák, továbbá a Dunakanyar vidéke, az erdők remek lehetőségeket kínálnak a túralovaglásra. Érdekes ugyanakkor, hogy bár Kaposvár a mezőgazdaság és a lovaglás egyik központja, a dél-dunántúli régió rendelkezik a legkevesebb szolgáltatóval. Ugyanilyen meglepő, hogy az észak-magyarországi és az észak-alföldi régióban is viszonylag alacsony a szolgáltatók száma, pedig előbbiben Szilvásváradon, utóbbiban a Hortobágyon működik nagy hagyományokkal rendelkező, fontos ménesünk. Valamint ahhoz képest, hogy a kislévi és a bábolnai ménés is Komárom-Esztergom megyében található, a közép-dunántúli régió szolgáltatóinak száma is kicsit alacsonynak tűnik. (MLTSZ, 2015)

A szolgáltatásnyújtásban részt vevő lovakkal kapcsolatos statisztikákat tanulmányozva észrevehető, hogy a köztenyésztési lovak száma kiugróan magas, ezeket

termelésre és tenyésztésre szánják. A magyar sportlovak illetve magyar félvérek állnak nagyságrendben a második helyen, ami érthető, hiszen a díjugratáshoz, military sporthoz és a díjlovagláshoz ezeket a fajtákat használják a legtöbbet. Az 1. táblázat szürke celláiban a hagyományos magyar fajtákat találhatók, ezek közül a kisbériek száma kimagasló, amelyeket szintén a különböző sportokban használják. Akár hátsóként, akár fogatolásra hasznosítják hagyományos lófajtáinkat, mindenhol megállják a helyüket. Továbbgondolásra érdemes tény, hogy egy lótenyésztésben neves hagyományokkal büszkélkedő országban a teljes használatban lévő állománynak mindössze 22%-át teszik ki a hagyományos fajták. Habár a mai napig több meghatározó ménes működik hazánkban, ennek ellenére mégis importálnak lovakat, ez az állomány 6,4%-a. Kiemelkedően magas még az ismeretlen származású lovak száma is. Egy ló származása akkor ismeretlen, ha nem rendelkezik fedeztetési jeggyel vagy, ha rendelkezik vele, de származását a DNS vizsgálat nem erősítette meg, vagy ha anyjának DNS vizsgálata már nem végezhető el.

1. táblázat: A szolgáltatásban résztvevő lovak aránya 2015-ben

közténysztési	788	33,2%
magyar sportló/ magyar félvér	271	11,4%
kisbéri	212	8,9%
lipicai	91	3,8%
Furioso North Star	65	2,7%
angol telivér	53	2,2%
gidrán	41	1,7%
nóniusz	37	1,6%
shagya	37	1,6%
hucul	34	1,4%
magyar hidegvérű	11	0,5%
ismeretlen	457	19,3%
import	151	6,4%
egyéb	126	5,3%
összesen	2374	

Forrás: Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség, 2015

A jelenlegi problémák forrása

Összességében a hazai lovas szolgáltatók nincsenek könnyű helyzetben. Önmagában sajnos nem elég az, hogy Magyarország fantasztikus területi adottságokkal rendelkezik, melyeket csak ki kellene használni. Képzett lovasoktatóink és túravezetőink bármikor felvázolnának több túraútvonalat is és szívesen állnának a turisták rendelkezésére, ha mutatkozna igény a szolgálataikra. Valamint egyedülálló lóállománnyal rendelkezik az ország, mely szintén csak arra vár, hogy a megfelelő helyen kihasználják a benne rejlő lehetőségeket. Az, hogy pár évtizeddel ezelőtt a könnyű haszonszerzés és meggazdagodás reményében szinte bárki nyithatott lovardát, negatív lenyomatot hagyott a hazai szolgáltatók hírnevén. A jogszabályok is csak megnehezítik a szolgáltatók sorsát, hiszen szigorúságuk és aprólékosságuk miatt gyakran nehéz őket betartani. A legnagyobb probléma azonban az emberek, a közönség attitűdjének változása. Vér Imre alezredes szerint gyökeresen megváltoztak a motivációk, közel sem vonzza annyira a lakosságot a lovaglás, mint korábban. Elmondása szerint a kompetenciák is megváltoztak, hiszen az életvitel változásának köszönhetően a lovagláshoz elengedhetetlen tulajdonságok háttérbe szorulnak, sok gyerekben nem is alakulnak ki a lovagláshoz szükséges szinten. Valamint az általános időhiány is közrejátszik abban, hogy – akik nem versenyszerűen úzik valamelyik lovassportot – kevesebben és kevesebbszer keresnek fel lovardákat, lovas iskolákat. Továbbá a mai napig él az a vélemény, hogy a lovaglás drága, „elit sport”. Ha viszont mutatkozik igény a lovasturizmusra, az alezredes szerint az a passzív formák felé vehető észre, ezek a különböző bemutatók, lovas showk. Ezeket szívesen nézi a közönség, hiszen látványosak, a lovasok ügyessége lenyűgöző. Az aktív oldal viszont, mint például a túralovaglás egyre nehezebb helyzetbe kerül.

Kitörési lehetőségek?

Az aktív lovasturizmus iránti keresletet kétféleképpen lehetne javítani. Egyrészt a hagyományok által, azok megismertetésével és az elmúlt évek modern törekvéseivel. Utóbbihoz tartozik az Új Széchenyi Terv és a Bejárható Magyarország Program, ezekről részletesebben a dolgozat későbbi részeiben. A hagyományok előtérbe helyezésében segíthetnek a gyerektáborok. Ezek a nyári táborok általában nagy népszerűségnek örvendenek minden területen, így a lovastáboroknál is. Erről is beszélt az alezredes, hozzátéve, hogy sajnos ezek után a táborok után a gyerekeknek csak nagyon kis hányada folytatja a lovaglást különböző okok miatt (például, hogy a tábor a lakóhelyétől távol esett és a közelben nincs lovarda, vagy nem engedheti meg

magának a család a későbbi lovaglások díját). További lehetőség az érdeklődés felkeltésére, ha valaki a cirkuszban találkozik a lovas akrobatikával. Ez ugyan felébresztheti a lovaglási kedvet, azonban maga a műfaj kivételesen nehéz, így a többség, aki esetleg belevág, nagy valószínűséggel falakba ütközik és a sikerélmény elmaradása miatt elmegy a kedve a lovaglástól is. 2015-ben elindult a magyar cirkuszi lovas akrobatika hungarikummá nyilvánításának jogi folyamata, aminek köszönhetően talán még nagyobb figyelmet kap majd nemcsak maga az akrobatika, de a lovaglás is. Kisgyerekekben meghozhatja a lovaglási kedvet mikor hagyományörző napokon, ünnepeken huszárokat látnak. A szép egyenruha, a gyönyörű lovak magával ragadnak sok nézelődőt. Sokszor a huszárok meg is engedik, hogy a gyerekek felüljenek a lóra. Óriási érték a huszárhagyomány az országban, akárhol megjelennek, nagy figyelem övezi őket. Van még egy valaki, aki ösztönzőleg hathat gyerekekre és felnőttekre egyaránt. Ő Kassai Lajos, akinek lovasíjász módszere az egyetlen lovas hungarikum.

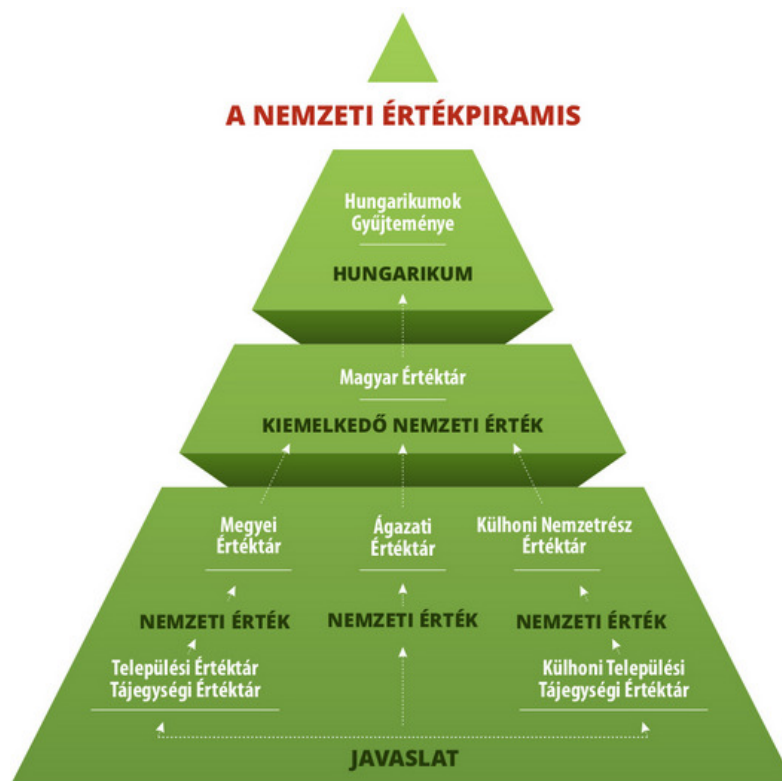
Hungarikumok; a Kassai-féle lovasíjász módszer

Kassai Lajost gyerekkora óta foglalkoztatta a hun ősök gondolata, Európát térdre kényszerítő harcművészetük. Később sikeres, eredményes versenyző volt terepíjászatban, de ő többre vágyott. Tanulmányozta a honfoglalás kori íjról szóló leleteket, rajzokat – szeretne volna újra megalkotni őseink harci eszközét. Mottója, hogy *„nem az őseket kell követni, hanem azt, amit az ősök követtek”*. Ennek alapján nem új másolatot akart készíteni, hanem modern technológiával, modern anyagokból egy hagyományoknak megfelelő eszközt. A 80-as években végül sikerrel járt az elkészítéssel, azóta gyártja ezt az íjat. A lovasíjászatról így vall könyve utószavában: *„A lovasíjászat, ami egykor táltoslovon repített térben és időben, ma már egyre inkább egy rítus számomra, keretet adva hétköznapijaimnak, életemnek. Egyszerre jelenti számomra a tudományt, a művészetet és a vallást. Megpróbáltam a józan észre támaszkodva a lehető legtöbbet megtudni erről a tevékenységről, majd képességeimhez mértén művészien bemutatni, és mire eljutottam idáig, azt vettem észre, hogy hitemmé vált.”* Ez a mélységes tisztelet tükröződik munkásságában is. Őseink társadalmát idézi iskolájának felépítése is – kánok, törzsfők, országfők és kagán követik egymást a vezetőségi hierarchiában. 16 országban tanítja módszerét – ezek van többek között Kína, az Egyesült Államok, Kanada, Románia és Norvégia –, az oktatás hivatalos nyelve a magyar. Nyílt napot minden hónap első szombatján tart, ilyenkor lehet bepillantani mindennapokba, megtekinteni egy edzést. Kassai élő történelem órákat is tart, ezek alkalmával az idelátogatók megismerhetik az ősi harcmodort, fegyverzetet, életmó-

dot. Öt Guinness rekordot állított fel eddig, legutóbbit 2011-ben. 2003-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztjét vehette át. 2011 óta a Testnevelési Egyetemen hivatalosan is meg lehet szerezni a lovasíjász tanári diplomát. Korábban az Év Somogyi Emberének is megválasztották. 2012-ben a Magyar Kultúra Lovagja lett. 2016-ban pedig a Magyar Érdemrend középkeresztjével jutalmazták. Lovasíjász világkupáira a világ minden tájáról érkeznek versenyzők, akárcsak világtalálkozóira, melyet minden évben nyáron rendez meg. A 2016-os év újdonságot hozott, hiszen január óta játszik a mozikban a róla készült filmet. A Kaszás Géza és csapata által készített *A lovasíjász* című film Kassai mindennapjait, munkásságát mutatja be. Mind az alkotók, mind Kassai meglepődött azon, milyen sikeressé vált a film a nézők körében, nem hivatalos adatok szerint több, mint 80.000-en nézték már meg. Módszerét 2013-ban emelték a hungarikumok sorába.

Nemzeti értékeinkről és a hungarikumokról a 2012. évi XXX. törvény rendelkezik. Eszerint a hungarikum egy *gyűjtőfogalom, amely egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye*. Már a fogalom is mutatja, hogy a kiemelt értékek között is kiemelkedő helyet foglalnak el. A hungarikummá válás folyamata hosszadalmas és bonyolult, a törvény minden részletét szabályozza. Az értékek megőrzésében sokat szerepet játszanak a települési és a megyei önkormányzatok, valamint a külhoni szervezetek. A hungarikummá válás folyamatát a Nemzeti Értékpíramison követhetjük végig (2. ábra).

A piramis legalsó szintjén találhatóak a Települési/Tájegységi Értéktárak és a Külhoni Települési Tájegységi Értéktárak, ezekbe a települések által azonosított értékeket gyűjtik. A következő szinten a Megyei Értéktárak, az Ágazati Értéktárak és a Külhoni Nemzet rész Értéktárak működnek. Ezekbe kerülhetnek javaslatok és vizsgálatok által azok az értékek, melyek már szerepelnek valamelyik „alacsonyabb rendű” értéktárban; ezek a nemzeti értékeink. A Magyar Értéktárba, mely a következő lépcsőfok már a kiemelkedő nemzeti értékeket tartják számon, ezt az értéktárat a Hungarikum Bizottság hozta létre és működteti. Érték felvételére javaslatot tehet bármelyik alacsonyabb szinten elhelyezkedő értéktár. Külön elbírálás alapján ide kerülnek az uniós oltalom alatt álló és a nemzetközi elismerésben részesített nemzeti értékeink is. A piramis csúcsa a Hungarikumok Gyűjteménye, ahová szintén javaslatok alapján kerülhetnek nemzeti értékek, valamint külön elbírálás után ide kerülnek az UNESCO által elismert örökségek is.

2. ábra: Nemzeti értékpiramis

Forrás: Hungarikumok Gyűjteménye

Mivel a nemzeti értékek az előbb már ismertetett hosszadalmas folyamaton keresztül és a legmagasabb szakmai képviselő elismerése után válhat hungarikummá, valaminek a hungarikum léte garancia a kimagasló minőségre. Ezért köztudatbeli elterjesztése segítheti az adott ágazat fejlesztését, fellendítését. A köztudatban pedig jelenleg is terjed Kassai munkássága a már említett *A lovasíjász* című filmek köszönhetően. A film a legjobb értelemben vett egyszerűséggel fog meg minden korosztályt. A lovaglási kedvet ugyanígy meghozhatja bárkinél, tehát a filmnek – ezen keresztül Kassai munkásságának – köszönhetően megnövekedhet a lovas iskolákba, lovardákba beiratkozók száma. Kassai a saját tapasztalatait, értékeit, gondolatait is megosztja tanítványaival. Az ősi harcmódor elsajátítása mellett a tanulók megtanulják tisztelni az őseket és azt, hogy vannak olyan momentumok és személyek a történelmünkben, amikre, és akikre büszkék lehetünk. Egy másfajta szemléletet ad számukra, mely értékeli az élet minden örömét, a hétköznapi csodákat. A már tanult lovasíjászok szintén egyfajta keresletet jelenthetnek. Tapasztalt, ügyes lovasok, akik-

nek nem okoz gondot a terepen való lovaglás. A tanítványok mellett a külföldi vendégek személyében is potenciális kereslet jelentkezik. A lovasíjászatnak köszönhetően esetleg érdeklődés alakul ki bennük az ország iránt, mind kultúra, mind tájak szempontjából és talán ellátogatnak más városokba, vidékekre is. Másfelől azonban ez a közösség nagyon zárt, a hazai és a külföldi vendégek is kifejezetten az adott eseményre érkeznek. Valamint Kassai iskolája nem klasszikus lovasiskola, így aki csak lovagolni szeretne, az nagy valószínűséggel nem hozzá fog beiratkozni.

Pályázati lehetőségek

A lovaglás iránti keresletet nemcsak a hagyományok felélesztésével, megőrzésével lehetne növelni. A lovasturizmus kérdésével, helyzetének javításával az Új Széchenyi Terv és a Bejárható Magyarország Program foglalkozik, igyekszik orvoslást találni a kereslet és a kínálat egymáshoz való közelítésére.

Az Új Széchenyi Tervben egy komplex, egységes turisztikai programot terveztek meg, melyben megfogalmazták a testi, lelki és szellemi egészség megőrzését szolgáló ágazatok – például a lovasturizmus – fejlesztését. A borturizmus, a konferenciaturizmus és az egészségturizmus mellett szeretnék a lovasturizmust is vezető hazai turisztikai ágazattá tenni. Az említett dokumentumok először számba veszik, mi az oka annak, hogy Magyarország kedvelt a lovasturisták körében. Ilyen okok például a „lovás nemzet” imázs, a kedvező terep- és éghajlati adottságok, a változatos igényeket kielégítő hagyományos lófajták és a lótenyésztésre alkalmas területeink. Ezek mellett a lovas kultúra ápolása is segítheti a fellendítést. A fejlesztés további eszközét a lovaglásnak az oktatásba való bevonásban látják. Az időjárástól független lehetőségek bővítése mellett a lovardai szolgáltatások, bemutatók, különböző aktív lovasturisztikai ágak, valamint a lovas terápia fejlesztése a cél. Szükséges lenne, hogy jogszabályban segítsék a tereplovaglást azzal, hogy minél nagyobb területeket lehessen szabadon átlovagolni. Fontos a személyzet képzése, továbbképzése valamint erősíteni kell a marketingtevékenységet is. A program várható eredményeképp például mind hazai, mind külföldi viszonylatban versenyképes termék alakulna majd ki. A több, fedeles lovarda létesítésétől a turisztikai szezon meghosszabbodását várják. Egy olyan termékskálára számítanak, mely közel azonos minőségű elemekből álló, szabályozott rendszerként képes működni. A lovasterápia pedig segítheti a létesítmények fenntartását, valamint új perspektívákat nyithat meg. (Új Széchenyi Terv, 2011)

A Bejárható Magyarország Program célja, hogy minél jobb, több lehetőséget biztosítson az ország felfedezésére különböző aktív módokon – ilyen a kerékpározás, természetjárás, vitorlázás, túrakenuzás és lovaglás. Ezek földrajzi adottságainkat

környezetbarát módon használják ki, lehetőséget adva szinte minden korcsoportnak a területek megismerésére. Elsősorban az ösztönzésre szeretnék tenni a hangsúlyt. Azt az igényt szándékoznak növelni, hogy az emberek meg akarják ismerni a különböző vidékeket az öt mód valamelyikével. Ennek érdekében fontos szerep jutna az oktatásnak-nevelésnek, a turizmus marketingnek és a folyamatos képzéseknek, továbbképzéseknek. Lényeges eleme a programnak, hogy módosítsa a tanterveket. A közoktatásban részt vevő tanulók számára elérhetőek lennének az alapvető kompetenciák és a szükséges tudás megszerzése, valamint hazánk kincseit is jobban megismerhetnék. Képzéseket, továbbképzéseket biztosítanának a tanároknak, pedagógusoknak, ezáltal igazodni tudnának az elvárt igényekhez. Számukra elérhetővé kell tenni minden háttérinformációt. A fogyatékkal élőkre külön figyelmet fordítva szükséges kialakítani a tananyagot. A pedagógusok számára a szemléletmód és a tudás elsajátítását már az alapképzésük során biztosítani lehetne. A szakemberek számára is változást hozna a program, ezért számukra is biztosítani kellene a szükséges továbbképzéseket. Ezzel a programmal elérhető lenne, hogy az emberek jobban megismerjék hazánkat, szorosabb kötődést alakítsanak ki vele és értékeivel, valamint fellendülne a belföldi és a határon túli területekről történő beutazó turizmus. Egyfajta szemléletváltozást is nyújtana, hiszen a szabadidő aktív eltöltésére ösztönözne, így az egészségtudatosabb életmód kerülne előtérbe. A környezettudatos viselkedés már nem lenne távoli az emberek többségének, megtanulnák értékelni a természeti örökségeket és tudatosan óvnák azokat. (Bejárható Magyarország Program, 2014)

Vér Imre alezredes véleménye a két programmal kapcsolatban markáns. Az alap gondolatot mindkét tervnél jónak vélte, viszont elmondása szerint akadnak a törekvéseknek hátulütői is. Az Új Széchenyi Tervnél problémaként említette, hogy – a többi turisztikai ágat nem lebecsülve – a lovasturizmusnál bonyolultabb a helyzet, hiszen itt a turistának is szüksége van előképzettségre, nem a túra alatt fog megtanulni lovagolni. Az pedig, míg valaki olyan szintet ér el, hogy biztonsággal lovagolhasson ismeretlen terepen, ismeretlen lóval, nagyon sok idő és költség. A közoktatásba való bevonásnál is előjönnek bizonyos problémák. Mivel a lovaglás egészen más felkészültséget igényel és rendkívül költséges a fenntartása, szerinte általános bevezetése nem lehetséges. Problémát jelenthet, hogy ha a településen nincs lovarda, vagy nagyon nehezen megközelíthető. A telepeken kevés vagy egyáltalán nincs olyan ló, amelyek a teljesen kezdők számára alkalmasak, így egy 20 fős csoport lovagoltatása nem megoldható. Előfordulhat, hogy a lovarda tulajdonosa nem szeretne iskolával együtt dolgozni, továbbá fedeles lovarda hiányában időjárás függő az oktatás.

Nem lehetséges a megfelelő számú képzett segítő bevonása sem, valamint a testnevelő tanár sem rendelkezik lovas szakképzettséggel. A költségek jelentősek, bármelyik oldalról nézzük is őket: vannak családok, akik nem engedhetik meg maguknak a lovaglást; állami, önkormányzati támogatás nincs vagy csak alig; a lovarda nem engedheti meg magának az ingyen vagy jelképes összegért tartson órákat. Azonban az alezredes megemlített olyan lehetőségeket, melyekkel megoldható lenne a gyerekek lovas oktatása. Szerinte lehetne történelem vagy biológia órán is ismerkedni a lóval és ezeket az órákat tarthatná külsős előadó, aki a lovak szakértője és a téma elkötelezettje, így teljesen más hangulatú órát tudna tartani, esetleg jobban felkeltené a gyerekek érdeklődését. Valamint a gyakorlati oktatást szakkör formájában gondolja megvalósíthatónak, hiszen ezekre a foglalkozásokra csak azok a gyerekek mennek el, akik anyagilag is megengedhetik maguknak ezt a sportot és valóban kedvet éreznek a lovagláshoz. Továbbá ebben az esetben a lovarda tulajdonosa szét tudná osztani a tanulókat kisebb csoportba és jobban megoldható lenne a lovak egyenletes terhelése is. (Vér, 2014)

Következtetések

Összességében úgy gondolom, hogy célzott és szakértői munkával szépen fejleszthető terület a lovasturizmus. Az alapoktól kell felépíteni, kezdve a kultúra és a lovak gyerekekkel való megismertetését, akár egy-egy rendhagyó történelem óra keretében, akár osztálykiránduláson, nyári táborban. Mivel a gyerek hazaviszi azt, amit napközben tanul, így a szülő is potenciális érdeklődővé válhat. Szükséges a szolgáltatók oldaláról történő fejlesztés is. Természetéből fakadóan a lovaglás egy igen veszélyes tevékenység, a leggyakorlottabb lovassal is könnyen történhet baleset. Ezért van szükség a szigorú szabályzásokra, viszont emellett támogatásra is szüksége van a szolgáltatóknak ahhoz, hogy működni tudjanak és korszerűsítsék felszereléseiket. A támogatásoknak köszönhetően esetleg csökkenthetnék a lovaglások óradíját, ezzel elérve, hogy többen beiratkozzanak a lovasiskolákba. A szakemberképzést továbbra is magas színvonalon kell tartani. Ezek a képzett szakemberek mind a programszervezésben, útvonaltervezésben, vállalkozásfejlesztésben megállják a helyüket.

Kassai Lajos nyilatkozatait hallgatva és Vér Imre alezredessel beszélgetve egy közös gondolat fogalmazható meg. Mindketten úgy vélik, hogy minden generációnak újra és újra meg kellene teremtenie a kapcsolatot az ősökkel, a természettel és a lóval. Ha ez sikerülne, teljesebb életet élhetnének. Ez az élet a múltból táplálkozik azért, hogy a jelenben létrehozzon valami olyat, melyre a jövő nemzedékei is büszkék lehetnek.

Irodalomjegyzék

- Belivaqua-Borsody B. (1930): A holland-huszárság megszervezése
(<http://www.lovasok.hu/index.php?i=15826>) letöltés: 2016.06.17.
- Maksa, E. (2015): Magyar lovaskultúra (<http://www.lovasok.hu/index.php?i=252>)
letöltés: 2016.06.17.
- Vér, I. (2014): Lovasturizmus és lovastáborok. Székesfehérvár, LAPU Lap- és Könyvkiadó Bt, 207 p., ISSN 1416-3780
- Vizi, I. (2005): A magyar lakosság aktív turizmussal kapcsolatos preferenciái és az aktív turisztikai tevékenységek intenzitása (Turizmus Bulletin, 2005/4)
(http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/962_5-turisztikai2.pdf/07853e4e-eea0-4909-9968-3ca475819542) letöltés: 2016.06.17.
2005. évi CLXIV. törvény, a kereskedelemről (<http://www.njt.hu>) letöltés: 2016.06.18.
- 14/2008. (XII.20.) ÖM rendelet, a lovas szolgáltató tevékenységéről (<http://www.njt.hu>)
letöltés: 2016.06.18.
2009. évi XXXVII. törvény, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
(<http://www.njt.hu>) letöltés: 2016.06.18.
- Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség: A hazai lovasturizmusban résztvevő lovak statisztikája 2015
(http://www.mltsz.hu/files/download_files/192/Adatokteljes.pdf) letöltés: 2016.06.18.
- Kassai Lovasíjász Iskola honlapja (<http://www.lovasijaszat.hu>) letöltés: 2016.06.18.
2012. évi XXX. törvény, a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról
(<http://www.njt.hu>) letöltés: 2016.06.18.
2015. évi LXXX. törvény, a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló
2012. évi XXX. törvény módosításáról (<http://www.njt.hu>) letöltés: 2016.06.18.
- Új Széchenyi Terv (2011)
(http://www.polgariszemle.hu/app/data/Uj_Szechenyi_Terv.pdf) letöltés: 2016.06.18.
- Bejárható Magyarország Program (2014)
(http://www.edutus.hu/feltoltesek/fajlok/BMP/BMP_rovid%20%28uj%29.pdf)
letöltés: 2016.06.18.

Abstract

In Hungary the equestrian tourism is a young area of tourism. After the growth in the beginning significant weakening had come that is still happening. Firstly we examined the reason of the difficult situation of the service providers. We spoke with Imre Vér, who is an acknowledged instructor and tour leader, and made inquiries about the relevant legal regulations. Using the statistics of MLTSZ from 2015 we examined the dispersion of the service providers in the regions and the participation of the traditional horses in service. After this we mapped the reparation opportunities of equestrian tourism. We dealt separately with traditions and national programs. From traditions we highlighted the Hungaricum horse archery method of Lajos Kassai. Thanks to his work Hungary is well-known among the international horse archers. From the national programs we examined the Új Széchenyi Terv and Bejárható Magyarország Program. The first wants to give leadership to equestrian tourism and the second wants to build equestrian education into the general education. Our result is traditions have a great role to make horse riding more popular. Moreover with the education of children we could catch more people.

Keywords: *heritage protection, snapshot, Lajos Kassai, education*